

FARKLILIK VE "ÖTEKİ OLMAK" : HEPİMİZİ KAPANDIĞIMIZ ODALARDAN ÇIKIP ÇEŞİTLİLİKLERİMİZLE DAHA AÇIK BİR BİÇİMDE OYNAMAYI ÖĞRENMEYE YÖNELTEN BİR YAZI

Amanda Kottler

Kendilik psikologları son yıllarda karşıaktarım ve karşıaktarımın analistin işine olan etkisi hakkında, daha önce söylenmiş olanlara oranla pek çok şey söylediler. Literatürde ve konferanslarda yenilikçi, yaratıcı ve cesur makaleler görünmeye başladı. Yazarlar bu makalelerde kendi bazı yönlerini, kendiliknesnesi gereksinimlerini ortaya koydular. Amaçları kendi ruhsal dinamiklerinin terapide ortaya çıkanlar üzerindeki etkisini göstermekti. Aynı şey öznelliklerarası modeline göre çalışan; terapinin gerçekleştiği ilişkinin geniş bağlamdaki anlamına odaklanan terapistler için de geçerli oldu. Bu makalelerdeki benzer kendi gereksinimlerini saptayabilenlerimiz, terapinin, işimiz için son derece önemli olan pek çok kendiliknesnesi yaşantısını bize nasıl sağladığını görebileceklerdir.

Ancak bu literatürde belirgin bir eksiklik var. Bu öncü yazarların pek azı kendi “farklılık”larına, dolayısıyla “dezavantajlı” olarak adlandıracağım ve muhtemelen azınlık olan bir grubun üyesi oluşlarına odaklanmışlar; ki bu üyeliklere önyargıyla yaklaşılar ve bu önyargılara maruz kalmak da terapist olarak işlevlerini etkiler. Güney Afrika gibi bir ülkede bu eksikliğe odaklanmak, hem de global olarak odaklanmak, hayatî öneme sahiptir.

Bu tür literatürün eksikliği aslında hiç şaşırtıcı değil. Bu düzeyde karşıaktarımdan söz edebilmek için yazarın kendi “farklılık” damgasını görece

halletmiş, rahatlamış olmasının yanısıra, bu farklılığı meslek yaşamında bir mücadele alanı olarak kabullenmiş olması gerekir. Öte yandan literatürdeki bu yetersizlik, bu tür marjinal(leştirilmiş) bir durumla özdeşim yapabilecek olan bizleri, şiddetle ihtiyaç duyulan aynalanma ve benzerlik kendiliknesnesi yaşantılarından mahrum bırakmaktadır. Başka bir deyişle, bu tür kaynakların az oluşu, klinisyenleri, profesyonel arkadaşlarla karşılıklı değiş tokuştan yoksun bırakmaktadır (Abramowitz, 2001).

Bu makalenin yazılmasını bir ölçüde bu yokluk uyarmıştır. Marjinal grupların çok hızlı bir biçimde fark edildiği Güney Afrika'da (Lewinberg, kişisel iletişim) yaşamak ve çalışıyor olmak, kişiyi ırk konusunda çalışmaya yönlendirebilir ve yönlendirmelidir de. Ancak ben başka bir alana –kendi “farklılık” alanlarımdan birine- lezbiyen oluşuma odaklanmaya karar verdim. Söylediklerimin, sadece eşcinsel terapistlerin karşılaştığı güçlüklerle ilgili olmadığı gerçeğinin gözden kaçmayacağını umuyorum¹.

Deyim yerindeyse “kendimi kapattığım odadan çıkma” seçimim, alenîleşmeye karar verişim, bu tür bir kendini sergilemenin rahat bir durum olduğu anlamına gelmiyor. Bu makalede kullanılan materyalin lezbiyen değil erkek bir eşcinselle yapılan çalışmaya ilişkin olduğunu belirtmem gerekir. Materyalin bir kısmı, Kuzey Amerika'daki Kendilik Psikolojisi toplantısında sunulduğundan ancak iki yıl sonra evde meslekdaşlara sunulabilmiştir. Şüphesiz, bu, eşcinselliğe yönelik safdilce bir anlama biçiminin görece yaygın olmasıyla ilişkilidir. Cape Town hızla uluslararası bir lezbiyen ve gey merkezi haline geldiği ve Güney Afrika anayasası eşcinsellere diğer tüm yurttaşlarla aynı hakları veren dünyadaki tek ülke olduğu halde, tutumlar büyük ölçüde değişmeden kalmıştır. “Eşcinsellik-ön

¹ Doğal olarak, bu makalede söylenenlerin tümü, çok benzer ve aynı zamanda da farklı yollarla, marjinal farklılık alanı ırk, din, kültür, medeni durum, özürlü olma, vs olan bireylere de uyarlanabilir.

yargısı”² diğler yerlerde olduğu gibi Güney Afrika’da da sürmektedir. “Temel erişkin ilişkilerini onaylayan törenler, ailece kutlanan nişanlar, düğünler, yıldönümleri; müşterek vergi iadeli yasal evlilikler; ... paylaşılan emeklilik ve miras hakları ya hâlâ normal sayılmamaktadır ya da çok büyük sıkıntıyla elde edilmektedir” (Abramowitz, 2001, s.1). Bu, Güney Afrika için geçerliliğini sürdürmektedir. Çiftler için paylaşılan ortak tıbbî yardım programları ve indirimli üniversite ücretleri, birlikte gezinme ve görünme sürecini gerektirmektedir ve bu durum utandırıcı olma potansiyeli taşıdığı için eşler bunu doğal bir hak olarak seçememektedirler.

Ayrıca bu makalede, yukarda altı çizilen eksiklik nedeniyle, hepimizin cinsiyet ve cinselliğini edinirkenki çoğul ve çelişik yollarımızın, ve en azından cinsiyet ve cinselliğe ilişkin bazı değışmelerin, nasıl ve neden ortaya çıktığı gösterilmeye çalışılacaktır. Böylece söylemlerin ve söylemsel pratiklerin postmodern kavramlarına yaklaşıyorum.

Bu anlamda kullanılan söylem, kişilerin çeşitli bağlamlarda nasıl davrandığını etkileyen tutum, anlam ve inanç örüntülerini /kümelerini yansıtır. Bu nedenle, söylemler değışik davranışları ya da “söylemsel pratikleri” mümkün kılarlar ve böylelikle bir öznellik alanı yaratırlar. Buna, bazı yaşantı ve bilgi alanlarında ön planda olarak ve diğlerlerinde eksiklik veya suskunluklar yaratarak ulaşılır (Davies & Harre, 1990 in Kottler and Swartz, 1995, s.184). Daha yalınlaştırarak söylersek, söylemsel pratikler, Brandchaft’ın (2001) bağlanma davranışı örüntülerine veya öznelliklerarası kuramcıların “örgütleyici ilkeler”ine benzemektedir (Brandchaft, 1995, s. 94). Hangi terminoloji kullanılırsa kullanılsın, bir bireyin öznelliğı, dünyanın gidişine ve işleyişine ilişkin davranış ve inançları, geçmişinin ürünüdür ve belirli söylemlerin her birinde nasıl bir duruş aldığına, ayrıca bu duruşları benimserken halihazırda etkili olan ve daha

² Yanıltıcı olan homofobi terimi yerine bu terimi yeğliyorum.

önce etkili olmuş ruhsal yatırımlara da bağlıdır (Hollway, 1984, s.238). Belirli bir özne konumuyla özdeşleşen kişi, “dünyayı kaçınılmaz olarak bu konumun bakış açısıyla görür” (Davies and Harre, 1990 in Kottler and Schwartz, 1995, s.184). Gey, müslüman ya da özürlü bir birey, dünyayı bir gey, müslüman ya da özürünün bakış açısıyla görür ve düzcinsel (straight) ya da gey olmayan kişi de düzcinsel oluşunun ya da gey olmayışının belirlediği bir bakış açısına sahiptir. Bununla birlikte kişi, çoğul söylemler içinde ve kestirilemez ve sıklıkla çelişkili konumlarda bulunabilir. Örneğin, sunulacak olan klinik malzemedeki de görüleceği üzere, gey olmak, karşıcinsellik (heterosexuality), erillik ve dişillik söylemsel pratiklerinde farklı anlamlara gelebilir. Kendilik duygumuz, bir dizi ikili kategoriden birine sokularak oluşturulur. Bu kategoriler bizi bazı gruplara dahil ederken (örneğin eşcinseller), aynı zamanda “otomatik olarak” diğerlerinden de dışlarlar (örneğin bir gey için maskülen olmak). Cinsiyet, cinsellik, ırk ve din bu tür kategorilerdir ve bunları çevreleyen karmaşık söylemsel pratikler -hoşlansak da hoşlanmasak da- terapötik etkileşimlerimiz de dahil olmak üzere, tüm sosyal ilişkilerimizi biçimlendirir.

Söylemlerde işgal ettiğimiz konular sadece herhangi mantıklı, bilinçli, tek bir yoldan, örneğin biyolojik cinsiyet tarafından belirlenmez. Bu da konuyu daha karmaşık hale getirir. Söylemlerle bağlantılı söylemsel pratikler, belirli bir zamanda hangi konumun hangi cinsiyet veya cinsellikle doldurulabileceği konusunda bir ölçüde belirleyicidirler. Bu nedenle seçimler sosyal olarak oluşturulurlar ve ifade buldukları yollar, nedeni ne olursa olsun, bireyin orada varolmaya olan duygusal taahhüdüne bağlıdır. Seçimde daima bazı bedeller veya korunmalar söz konusudur ve seçilen pozisyonun mutlaka bir nedeni vardır. Bu, seçilen pozisyon mantıklı görünmüyor olsa da, sonuçlarına bakıldığında verdiği doyum açıklanamaz olsa da doğrudur ve aşağıda sunulan ve eşcinsel olmaya ilişkin utancın etkilerine dikkat çeken materyalde de açıkça görülmektedir. Kişinin heteroseksüel olarak “pas geçme” (kendi cinselliğini

yaşamayarak geçiştirme, vazgeçme) gayretinin ruhsal olarak ne kadar bozucu etkileri olabileceği; kişinin eşcinsel kendilik duygumunu, gerçeklik duygumunu, bütünlüğünü ve kendilik kaynaşmasını nasıl etkileyebileceği de vakada açıkça bellidir. Materyal aynı zamanda toplumun patolojisi olarak adlandıracağım duruma kişinin kendini uyumlandırabilmek gayretiyle “pas geçme” ihtiyacının, ruhsal olarak bozucu etkilerine de işaret etmektedir. Sözü ettiğim şey karşıcinselliği norm olarak onaylayan baskın söylemdir³.

Klinik materyali sunmaya başlamadan önce, bu makalede kullanılan kuramsal bağlamı kısaca belirtmek gerekli görünüyor. Ben fikir veya kavramların siyah ya da beyaz, doğru ya da yanlış olduğu, çok katı bir çevreden geliyorum. Orada belirsizliğe, hatta birinin herhangi bir fikrini değiştirmesine bile yer yoktu. Üniversitenin dördüncü sınıfında (o zaman terapimin altıncı yılıydı) olgun bir öğrenciyken ve ardından çok-uluslu bir yağ şirketinde muhasebeciyken, toplumsal yapısalcılık, postmodernizm ve feminizmi keşfettim. Bu kuramlar dünyanın ve dünya üzerindeki işleyişine ilişkin tüm inandıklarımı kökünden sarstı. Diğer olasılıkların da benim için mümkün olabileceğini ve kendi hayatımı yaşayabileceğimi fark ettim. Kuramlar yaşantılarımı ve bunun sonucunda kendi bireysel terapimin doğasını değiştirdi. Ve bunların tümü kendi hastalarımın gündelik uygulamalarını biçimlendirdi. Sunduğum materyalde bunu tasvir edebilmeyi umuyorum.

Bu keşiflerim sırasında nesne ilişkilerine ve Klein’ın psikanalitik kuramına yaklaşmaktaydım ve bu kuram bana yetersiz ve yanlış gelmeye başlamıştı. O sıralarda, önemli bir kendilik psikoloğu (Peter Thompson) Güney Afrika’daki akrabalarını ziyarete geldi ve birkaç halk konferansı verdi. Kendilik psikolojisini

³ Buna, “normal olan beyaz olmaktır” ya da “normal olan evli olmaktır” baskın söylemlerini ekleyebiliriz. (Bekar olmayı tercih etmiş olan kadınlar, özellikle evli mi bekar mı olduğumuz sorusundan nefret etmez miyiz? Özellikle yaşlandığımızda ve yanıtımız miss (bekar hanım) olduğunda bizi reddedecek olan banka memurunun gözündeki damgalanmış kız kurusu rolünü benimsemeye zorlandığımızda?)

keşfetmek, benim ve hastalarımın, dünyada olmak ve dünyayla ilişki kurmak konusundaki mücadelelerimizi anlamlı biçimde değiştirdi. Bu kuram, yukarıda sözünü ettiğim diğer kuramlarla birlikte, farklı bakış açıları ve görüşlerin mümkün olduğunu anlamamı sağladı. Ve en sonunda öznelliklerarası kuramını keşfetmem, bana içinde postmodernizm, feminist kuram ve psikanalitik kendilik psikolojisinin bağlantılandırılabilabileceği kapsayıcı bir bağlam sağladı. Bu kombinasyon bana “dünyada empatik yankılanmanın mümkün olduğunu” fark ettirdi. Benim için “daha önce dünya hakkında görülmez olan şeyleri, daha önce yaşantımda varolmayan şeyleri görmeye” başladım (Gehrie, 2002, s.19). Bu Kohut’a göre (Gehrie’de, 2002, s.17) analitik düzelmelerin bir parçasıdır ve analistin empatik anlayışının sonuçlarından biridir. İnanıyorum ki, şimdi vaka materyalini sunacağım Franco’ya yardım etmeyi de bu yolla başardım.

Bu gizliliği sağlanmış materyal, yukarıda sözü edilen birçok konuyu içermektedir. Bu yazıya başladığımda, Franco’ya benim yıllarca önce yaptığım yolculuk gibi bir yolculukta nasıl nazik, yumuşak bir şekilde rehberlik ettiğimin, giderek artan bir şekilde, farkına varmaya başladım. Benim bu yolculuğu kendi başıma yaptığıma inanmam şu anlama geliyordu: Franco’nun yolculuğu, benim lezbiyen olmayan bir terapistle yaptığımdan çok daha sakin, pürüzsüz ve anlamlı ölçüde kısa idi. Bunun nedeni bir yandan kendi deneyimimdi, diğer yandan da seçtiğim yoldu. Yolumu öznelliklerarası, postmodern düşünceler, feminizm ve kendilik kuramı ile bütünleştirdim, ve çoğul kendilikler ile bu değişik kendilikleri edindiğimiz çoğul yollar konusuna odaklanan çağdaş literatürden yararlandım.

Franco’yu bana annesi gönderdi. Franco terapinin ona ne sağlayacağından hiç emin değildi. O zamanlar annesi, üvey babası ve ondan daha küçük olan yarı öz kız kardeşi ile oturuyordu. Uzun zamandır, terapiye başladığı sırada ve daha öncesinde, ileri derecede depresyondaydı. Günlerinin çoğunu yatağında

uyuyarak geçiriyordu. Geceleri televizyon seyrediyordu. Onu gördüğümden birkaç ay önce o yöredeki bir fakülteye otelcilik (hospitality industry) okumak için başvurmuştu. Bir umudu da orada başka geylerle tanışabilmektir. Okula kabul edilmesi, hazırlaması gereken karmaşık bir projeye bağlıydı, ama Franco'nun buna hiç takati yoktu ve korkuyordu.

Anlattığına göre, Franco zaman zaman kız kardeşiyle dışarı çıkıyor, Raves'e gidiyordu. Trans müziği seviyordu ve daha sonraları terapide, çevredeki bir trans barda DJ olmayı hayal ettiğini söyledi. Bunu bana anlattığında, üstüne beklenmedik bir konuşkanlık ve canlılık gelmişti. Bu hali, çok az konuştuğu birçok suskun ve dolambaçlı seansımızdakiyle tamamen zıttı. Önceleri çok sıkı ve yakın çalışmak zorundaydım, çünkü katlanılmaz düzeyde utangaç ve tedirgindi. Çok zor göz teması kuruyordu. Yüzü kalıp gibi aşağıya doğru, gözlerini yere dikmiş olarak konuşuyordu. Zaman zaman gözlerini kaldırıyor, kısa kesilmiş kahkülleri arasından gizlice bana bakıyordu. Aralarına “yani”, “gibi”, “işte” sözcükleri serpiştirilmiş, kısa, kesik, neredeyse bağlantısız cümlelerle konuşuyordu. Hâlâ bu şekilde iletişim kurmaktayken, bir yıl kadar önce bir garson arkadaşıyla, onun deyişiyle “dehşet verici” bir cinsel deneyimi olduğunu keşfettim. Bu, ikisinin çalıştığı restoranda Franco'nun gönülsüz bir şekilde onunla çıkması ile sonuçlanmıştı. Bu olay Franco'yu feci şekilde utandırdı, çünkü o zaman gey olduğundan hiçbir şekilde emin değildi. Bu olaydan sonra kendini ihanete uğramış hissederek restoranı hemen terk etti, orada çalışmayı bıraktı ve o zamandan beri sosyalleşmesi çok zorlaştı. Franco, bu yaşantısına rağmen ve terapinin, bana göre açıklanamayacak kadar erken bir döneminde, net bir biçimde gey olduğuna ve gey olmak istediğine inandı.

Terapinin başında Franco gey olduğunu düşündüğünü sadece annesine söylemişti. Annesinin üvey babasına bunu söylediğini ve üvey babasının bu konuda sessiz kaldığını düşünüyordu. Ama ne zaman televizyona güzel bir

kadın çıksa üvey baba şöyle şeyler söylerdi: “Hey Franco, buna ne dersin? Beğeniyor musun?” Bu Franco’yu çok hiddetlendirirdi. Kendi kendine ihanet olduğuna inansa da, “evet” demek zorundaydı, çünkü sadece evet diyerek bu konuşmayı etkin bir şekilde sonlandırabilirdi. Annesi Franco’nun gey oluşuna ilişkin ifşaatından oldukça rahatsız olmuştu ama onun mutluluğunu çok önemsiyordu ve gey olduğunu kabullenmeye hazırdı.

İlk seanslarımızdaki dolambaçlı ve tutuk konuşmalarımız, Franco’nun üvey baba ve kız kardeşinin onun gey olduğu gerçeğini kabul etmelerini istemesinden kaynaklanan ıstırap çevresinde dolanıyordu. Bunu izlemesi muhtemel damgalanmadan çok korkuyordu. Franco bu anlamda tam “hangi koşulların onun için en iyisi olduğunu araştırmaya başlayacakken, yani erken erişkinlik kendilik gelişiminin zor bir evresindeyken”, “kültürel kendilik nesnesi desteğinin travmatik kaybıyla” mücadele etmeye başladı (Abramowitz, 2001, s.4).

Franco bana kendini ilk hatırladığı zamanlardan beri diğer oğlanlardan nasıl farklı hissettiğini anlattı; bu da kendisini “normal olan heteroseksüelliktir” söyleminin içinde mi dışında mı konumlandıracağı mücadelesinin ve kendi cinselliği ile ilgili yaşam boyu sürececek bir mücadeleyle ilgili şeyleri kabullenmesinin farklı bir kuramsal düzeydeki örneğiydi. Küçük bir oğlan çocuğuyken, eğitiminin büyük kısmında bir erkek okuluna gitmişti ve nesnel bir bakış açısıyla bakıldığında akranlarıyla uyumlu görünüyordu. Sporda iyiydi, gelişkin vücutlu ve geleneksel erkek görünümünde genç bir adamdı ve böylece heteroseksüel olarak “pas geçebiliyordu” ; bu, Abramowitz’in (2001, s.11) “model minority” (model azınlık) dediği şeydi. Ama öznel bir perspektiften bakıldığında, “oğlanlardan biri” olarak kabullenilmeyi sağlamak, ona ruhsal olarak pahalıya geliyordu. Onun betimlemesine göre, en kötüsü, kendini kendinden tamamen yabancılaştırmış, ve en azından sahtekâr ve samimiyetsiz

hissetmesiydi. Bu duyguların arasında kendisini sosyal olarak tümüyle bir hata olarak hissediyordu.

Okuldaki yaşantısından daha da kötüsü ileride karşılaşacak olduklarıydı. Franco'nun gey olduğuna karar verişini “her geçiş döneminde ortaya çıktığı gibi, kendiliknesnesi gereksinimlerini artırmıştı” (Abramowitz, 2001, s.3) ve onu kültürel normlarla çelişkiye düşürmüştü. Franco'nun gey olduğuna karar verdiği gelişimsel dönemde “normal olan, akranlarla ikizlik ve aile tarafından aynalanma biçimindeki canlandırıcı kendiliknesnesi yaşantılarının, üniversitede karşı cinsten biriyle kol kola gezmek veya eve hayran olunacak ve kabullenilecek nitelikteki kişiyi getirmekten sağlanıyor olmasıdır” (Abramowitz, 2001, s.4). Franco çevresinde onu eşcinsel olarak kabullenecek ve ona hayran olacak kimseyi bulamıyordu. Çok fazla ihtiyacı olan kendiliknesnesi desteğini sağlayabilecek kültürel kurumların farkında değildi. Ve daha da kötüsü, gey olduğuna karar verince, kendisini, sosyal olarak nasıl bir gey **olacağı** ikilemi ile yüz yüze buldu.

Kuramsal olarak söyleyecek olursak, çelişkili söylemler arasında dalgalanma sürecine girmek zorundaydı. İlk başlardaki kendini konumlandırışında çoğu seansı, geylerin nasıl görüldüğü, neye benzedikleri, nasıl davrandıkları, geyler için hangi söylemsel pratiklerin olduğu hakkındaki yineleyici, stereotipik ve baskın fikirleriyle, beni “eğiterek” geçirdi. Franco, evde, okulda, okuduğu kitaplarda, televizyonda ve seyrettiği filmlerde karşılaştığı bilgilerden, ya “kadın kılığında (camp) ve kadınsı (efemine)” ya da “külhan (butch) ve saldırgan” olması gerektiğine inandı. İkincisinin olanaksız olduğuna karar verdi, çünkü her ne kadar erkek görünüşlü bir adam olsa da, saldırgan olmak için fazla utangaçtı. Bu nedenle, gönülsüzce, kadın kılığına girmesi gerektiğine karar verdi. Yatak odasında aynasında karşısında saatlerce kendine bakarak başkalarına gey olduğunu belli edecek yumuşak bilek hareketleri geliştirmeğe çalıştı. Bir gey dili

olduğunu, bazı sözcükleri kullanmayı deneyebileceğini, bu sözcükleri gerekli pelteklikle söyleyebileceğini keşfetti.

Neden bu davranışları edinmek zorunda hissettiğini sorduğumda, böyle yapmazsa hiçbir zaman gey olduğunun anlaşılamayacağından, bu nedenle, fena halde istediği halde, hiçbir zaman bir eş bulamayacağından korktuğunu anlattı. Geçen yıl gey kulüplerinde yaşadıkları, dayanılmaz derecede utangaç biri olduğundan ve bir garson arkadaşının yaptıkları yüzünden, çok ıstırap verici olmuştu (bu değişik hareketleri o kulüplerde gözlemlemişti). Buna rağmen, kendini toplum içinde “gey görünüşlü” olarak sergilemesi gerektiğini düşünüyordu. Böylece alışveriş merkezlerinde veya sinemalarda ona yaklaşılabilecek ve “ilk hareket” yapılacaktı. Bu yönü, yukarıda sözü edilen yaşamsal öneme sahip akran ikizliği kendiliknesnesi yaşantısı gereksinimini gösteriyordu. Ama bu iki yanı keskin bir kılıçtı, çünkü bu biçimde giyinir ve davranırsa eski okul arkadaşları ve ailesinin diğer üyeleri tarafından homoseksüelliği “keşfedilebilirdi”. Bunun onu utanca boğacağını biliyor ve keşfedildikten sonra ortaya çıkacağını düşündüğü alay edilme ve damgalanmadan şiddetle korkuyordu.

Franco'nun ikilemi ile tamamen özdeşleşebilirdim ama onun kendine yaptıklarını ben taşıyamazdım. Bu mücadeleyi kişisel olarak çok iyi biliyordum. Yirmi altı yıl önce, benzer bir depresif durumdayken, eski erkek arkadaşım beni lezbiyen bir grupta tanıştırdı. Onlarla buluştuğumda çoğu kot, bot ve yazılı tişörtler giymişlerdi. Hiçbirinde makyaj yoktu. Tanışır tanışmaz birkaç hafta sonra başlayacak olan “lezbiyen rap grubuna” katılmamı istediler. O akşam beni bir gey ve lezbiyen gece kulübüne davet ettiler. Bu tür bir kulüpte ilk (ve maalesef son değil) gecemdi. Bu geceyle ortaya çıkan model sahne çağrışımının hissettirdikleri dehşet ve kafa karışıklığı idi. Bunları hayatta ilk kez karşılaştığım taksi şoförü olan Jamie ile tanıştığımdayken hissettim. Kotu, botları ve

yazılı tişörtüyle ileri derecede külhan görünüşlüydü. Makyajsızdı ve bizi sevgilisiyle ilişkisi hakkındaki tüm hikayelerini anlatarak eğlendirdi. Sevgilisi çok makyajlıydı, pembe mini etek, pembe fırfırlı bir üst ve yüksek topuklu pembe ayakkabılar giymişti. Jamie eve ne zaman dönerse dönsün yemeğinin hazır olmasını istiyordu. Benzer beklentileri terliklerinin hazırlanması ve banyosunun yaptırılması konularında da vardı. O gece kulüpten çıkarken hissettiğim umutsuzluğu çok iyi hatırlıyorum. Lezbiyen olduğuma artan inancım gerçekçi olarak ne anlama geliyordu? Bir külhan mı, kadın mı olacaktım? Hangisini seçecektim? O sıralar çok uluslu bir yağ şirketinin muhasebecisiydim. Bu pozisyonda benden beklendiği gibi gösterişli giyiniyordum. Makyaj yapıyor, bluzlar giyiyor, mücevher takıyordum. Rap grubuna katılacağım akşamlar aceleyle eve gidiyor, makyajın tüm izlerini yok ediyor, kıyafetimi çıkartıp kot pantolon, botlar ve yazılı tişörtler giyiyordum. Bir akşam lezbiyen olmayan arkadaşlarımla tiyatroya gittim. Şık giyinmişim, makyaj yapmışım ve lezbiyen rap grubunun bazı üyeleriyle karşılaştım. Mahvolmuştum. Kafam karmakarışık ve yer yarılrsa da içine girsem istiyordum. Bu konuyla uğraşmak çok uzun zamanımı aldı. Tabii son 26 yılda zamanın ve söylemsel pratiklerin çok değişmesinden yararlandım ve bu süreç, çevremde çok sayıda ve uygun kendiliknesnesi desteği bulmamla sonuçlandı.

Kohut (1959) gerçekten empatik olabilmek için terapistin kendisinde veya yaşantılarında hastanın betimlediğini duygusal olarak yankılayabilecek şeyler bulması gerektiğini ileri sürdü. İnaniyorum ki yukarıdaki deneyimlerim, Franco'nun kendisini gerçekte ona çok kolay gelmeyen bir kalıba sokmak ve bunu yapmakla karşılaşacağı tehlikeler konusunda neler hissettiğini anlamama imkan verdi. Franco'nun çok gönüllü olmasa da, kadın kılığında ve efemine bir "persona" gerçekleştirme kararının, onu geri dönüşü olmayan bir yola, bir sefalete götüreceğini hissettim. Franco'nun dünyada empatik yankılanma bulabilmek için kendisini efemine, kadın kılığında ve tek tip biri olarak yeniden

yaratmak zorunda olmadığını fark etmesine yardım etmem gerektiğini hissettim (bkz. Gehrie, 2002). Bunun herkes için ne kadar sınırlayıcı, potansiyel olarak yabancılaştırıcı olduğunu ve acı verici, ruhsal olarak yaralayıcı olma ihtimalini, hem kuramsal hem de kişisel olarak biliyordum. Bu sadece daha fazla yabancılaşmış bir kendiliğe ve benim görebilmeğe başladığım çok hoş bir biçimde kendine özgü ve potansiyel olarak çoğul çehreli kendiliğinin daha fazla kaybına yol açabilirdi.

Özelliklerarası, postmodern ve feminist kuramlar terapinin bu noktasında akla gelen şu soruyu formüle etmekte bana yardım etti: “Kimin patolojisi ile uğraşyoruz?” Bu kuramların bakış açısıyla baktığımda Franco’nun ön plandaki mücadelesinin yaşadığı bağlamdaki inanç sistemleri ve baskın söylemlere karşı olduğu konusunda aydınlandım. Tüm yaşamı boyunca maruz kaldığı baskın söylemlerin etkisiyle boğuşuyordu. Bu söylemlerin tümü normal olanın heteroseksüalite olduğu ve bunun dışındaki herşeyin “farklı” ve “öteki” olduğu mesajıyla kaplıydı. Farklı ve öteki olmak sapkın, utanılacak ve herkesin komik bulunduğu birşey olmak anlamına geliyordu; komikti, çünkü geyler The Bird Cage (Kuş Kafesi) filminde olduğu gibi betimlenmekteydi ve bu film Franco için sürekli bir referans noktasıydı.

Kendimi engellenmiş ve bu fikirlere karşı tahammülsüz hissediyordum. Bu beni, onun sıkıntı ve depresyonundaki temel kaynağın kendi utangaçlığı ve güvensizliği değil, odaklandığı inanç sistemi veya “patoloji” olduğu kavramsallaştırmasına yönlendirdi. Bu patoloji, “normal olan heteroseksüalitedir söylemi”nde ve eşcinsellerin söylemsel pratiklerindeki uzun süreli ve şimdiye dek sorgulamadığı konumu tarafından ona empoze edilmiş inançları kapsıyordu. Bunu fark edince karar verdim ki, en azından başlarda, bu terapi için sınırlı ama net olarak odaklanacağımız amaçlara ihtiyacım vardı. Bunlardan biri alternatif söylemleri ve söylemsel pratikleri ya da farklı bir deyişle,

alternatif kültürel “norm”ları tanıtmaktı. Franco’nun keşfedeceklerinin, mevcut bağlamda bu güne dek bulamadığı empatik yankılanmayı bulmasına yardım edeceğini umuyordum.

Ne zaman Franco’nun ileri sürdüklerine meydan okuyasım gelse ve bir yandan da terapötik amaçlarımı sürdürmeye çalışsam, kendimi dilimi ısırırken buluyordum. Ama kuramsal ve kişisel olarak biliyordum ki onu “açmak” için başka seçenekler de vardı ve onun empatik yankılanmanın var olabileceğini fark etmesini sağlayacak alternatif tercihleri keşfetmesini kolaylaştırmaya kararlıyım (Gehrie, 2002). Onu bu alternatiflerle işbirliği yapması konusunda cesaretlendirmek istiyordum; böylece bu söylemler içinde kendisi için en uygun konumu bulabilirdi (Sucharov, kişisel iletişim).

Franco’nun, en azından bu aşamada, benim eşcinsel olduğum konusunda hiçbir fikri yoktu ve başka gey kadın ve erkekleri görmüş, biliyor olabileceğim aklına gelmemişti. Sanırım orta yaşlı, hatta çok yaşlı, eşcinsel olmayan, profesyonel bir kadın görüyordu. Benim gey olduğumu ve kişisel bakış açısından eşcinsellik-ön yargısı hakkındaki herşeyi bildiğimi keşfetmesinin, Franco için hiç uygun olmadığına karar verdim. Benim inandığım herşey hakkında kafası karmakarışıktı ve kendini ifade edemez haldeydi. Onun kendi sesini ve kendi yolunu, cinselliğinin sunduğu bütün sorunlar labirentinin içinden geçerek bulmak zorunda olduğuna inanıyordum. Bununla birlikte, bu süreçte çektiği acıyı bildiğim için, yirmi altı yıl önce benim de olduğu gibi, yardıma ihtiyacı olduğunu hissediyordum. Bu yardımın, ilk erkek arkadaşında da olduğu gibi, diğer kafası karışık geylerden gelmeyeceğini biliyordum. Bu eski yaşantısı onu güvensiz ve korku içinde bırakmıştı ve kendisini tümüyle tecrit edilmiş, korkutucu biçimde yalnız ve kafası karışık hissediyordu.

Toplumsal kendiliknesnesi desteğinden kopmuş olmak Franco'yu aynı zamanda yüceltilmiş kendiliknesnesi desteğinden de yoksun bırakmıştı (bkz. Abramowitz, s.5). Bu yokluğu ani olarak hissetmişti. Depresyonunun derinleşmesinden, intihar ihtimalinden veya depresyonunu tetikleyebilecek başka acı verici ve istismar edici ilişkilere yatkın hale gelmesinden endişe ediyordum. Şöyle kişilerle tanışmasının önemli olduğunu hissediyordum:

“kültürel bağnazlığın engebeli arazisinde sağlam ve üretken kendilikleriyle yol almış veya erişkinliğin gelişim yolunda ilerlerken bu ilişkisel yaralanmalarını onarmış ve yenilemiş, ve bu sayede tüm potansiyellerini geliştirmiş ...” (Abramowitz, 2001, s.2001).

Kendilik psikolojisi bakış açısına göre bu olay, onun için aynalanma yaşantısı olarak rol oynayacaktı ve inşallah ona gelişimsel olarak anlamlı ikizlik/benzerlik kendiliknesnesi yaşantısı sağlayacaktı. Bunun olması için, ilgileri onunkine benzeyen başkalarıyla çalışmaya gayret etmesi ve yabancılaşmış hissedeceği değil, özdeşim yapabileceği bir akran grubu bulabilme isteği konusunda desteklenmesi gerekiyordu.

Ayrıca Franco'nun **kendi** tüm potansiyelini geliştirebilmesini umut ediyordum. Kendiliklerin sınırlarını, çeşitliliğini, kapsamını keşfetme fırsatı olsun istiyordum; bu kendilikler onun repertuarında olabilsin ve onların çeşitliliğinden ve çelişkilerinden sıkıntı duymasın. Örneğin yemek pişirmekten, egzotik yemekler sunmaktan, takı takmaktan hoşlanan kadınca kendiliğiyle daha çok olsun ve onunla oynasın. Zaman geçtikçe bu kendiliğini artan biçimde denediğinin farkına vardım. Bununla birlikte rugby ve futbol seyretmeyi seviyordu, evde boya ve tamirat yapmak gibi bambaşka, geleneksel olarak erkek işi olan işlerde oldukça iyiydi. Bu işleri üvey babasıyla mutlu ve arkadaşça bir biçimde sık sık yapıyordu. Tüm bunlarla rahat etmeyi becerebilmesini ve duygudurumu değiştirken kendisinin farklı yönlerinin içine girip çıkabilmesini umuyordum.

İlk müdahalelerimden biri okuma tedavisi oldu. Bu tedavi yaklaşımı ile, Franco'nun aile dinamiklerinin yeni ortaya çıkan kimliği için bütünleşmiş kendiliknesnesi destek sistemine dönüşmesi kolaylaştı. (Sucharov, kişisel iletişim). Franco'ya, onunkine benzer bir dönemde Cape Town'daki bir kitapçıdan aldığım bir kitabın gözden geçirilmiş ve güncelleştirilmiş baskısını verdim. O zaman tezgâhtara bunun “bir arkadaşım için” olduğunu söylemiştim. Muhtemelen sapkınca bir tutumla, içi görünen bir poşete koydu. Dükkandan eve gideceğim trene kadar umutsuzca kitabın kapağını saklamaya çalıştığımı hatırlıyorum.

Kitabın başlığı “Bir Geyi Sevmek”ti. Franco kitabı eve götürdü ve sayfalarına bir göz attı. Kitabı ilginç bulmuştu. Belli türden bir Güney Afrikalı olarak, özellikle yazarın eşcinsellik-ön yargısını ırkçılıkla eşit saymasını sevmişti. Ancak iyi bir okuyucu değildi ve kitabı okuması için annesine verdi. Annesi kitabı bir solukta okudu ve içindekilerinin çoğunu hararetle Franco'ya anlattı. Franco annesiyle yaptığı bu konuşmayı sevdi. Daha sonra annesinin kitabın bazı yönlerini üvey babası ve kız kardeşi ile paylaşmış olduğunu düşündü. Çünkü o dönemde terapidaki birkaç hafta içinde onların Franco'nun gey olduğunu bildikleri ve kabullendikleri gittikçe belirgin hale geliyordu. Şaşırtıcı bir biçimde, dehşete düşmüş gibi görünmüyorlardı. Üvey babası televizyondaki güzel kadınlar hakkında yorum yapmayı bıraktı, kız kardeşi hem kız hem erkek, diğer geylerle tanışmasının kaynağı haline geldi. Bunlardan biri olan Dave terapinin sonuna doğru Franco için çok önemli hale gelmeye başladı. Ve böylece Franco ona yakın olan diğerlerini keşfetmeye başladı: “Ona sevinçle karşılık veren, ülküleştirilmiş sükûnet ve güçlülük kaynağı olarak var olan, özünde ona benzeyen ve her düzeyde onun iç dünyasını kavrayan” diğerleri (Kohut, Abramowitz'te, 2001, s.3).

Ailesinin dışında, aynı derdi çeken veya bunu çözümlayebilmiş başkalarıyla da bağlantı kurmasına yardımcı olmak amacıyla (Blechner, 1996, s.232), Franco'ya The Triangle Project diye bir projeye rastladığımı anlattım. Bu kütüphanesi de olan bir gey organizasyonuydu; gönüllü HIV-AIDS çalışanları, danışma programları vardı, ama maalesef, en azından şimdilik, “coming out” (kimliğini beyan etme, alenîleşme) gibi gey konularını kolaylaştıran grup programları yoktu. Bunu, Franco onun katılabileceği bir grup olup olmadığını öğrenmek için telefon ettiğinde öğrendim. Başka hiçbir olası etkinliği araştırmadı; örneğin gönüllü işler, kütüphanede kitap okumak, organizasyona bağışlanmış gey kitaplarının kataloglanması, vs.

Yaşamının birçok yönüne ilişkin yaklaşımındaki ilgisizlik sürdü ama seansta ne zaman otelcilikten ya da okula başvurusu için hazırlaması gereken projeden söz etsek odada bir enerji artışı oluyordu. Bu konuşmalar sürecinde Franco projeyi tamamladı ve okulu kazandı. Bu onun için inanılmaz düzeyde onaylayıcı bir yaşantıydı.

Franco derslerin başlamasını beklerken garsonluk işi aramaya başladı. Bana “eşcinsellik önyargısı olmayan (gay-friendly)” restoranlar olduğunu anlattı ve, benim bilmediğimi sandığı için bunun ne anlama geldiğini açıkladı. Onu çok dikkatle dinledim, dinlerken kendimi o kadar kaptırmıştım ki benim gey olduğumun belli olmadığına gerçekten inanıyor gibiydi. Çalışmak istediği sadece tek bir tür restoran olduğunu söyledi ve kişisel bakış açısıyla onun kendisine benzer kişilerle olma isteğini tümüyle anlayabilirdim.

Bununla birlikte, hiçbir yerde işe alınmıyordu. Sadece küçük restoranları deniyordu ve acı veren utangaçlığı devam ediyordu. Benim için onun işe alınabileceği herhangi bir tür iş görüşmesini nasıl yürüttüğünü hayal etmek güçtü. Bununla birlikte, terapi dışında nasıl olduğu konusunda hiçbir fikrim

olmadığından ve otelcilik endüstrisi ve DJ olma konusunda konuşurken ne kadar canlanabildiğini bildiğim için, diğer ortamlarda seans sırasındaki gibi olup olmadığından emin olamıyordum. Yaşamında ve davranışlarında mutlaka benim göremediğim farklı dilimler vardı. Bu nedenlerle onun seçtiği yolda cesaretini kırabilecek ve para kazanmak için başka yollar aramasına neden olabilecek sorular sormadım. Onun yerine fikrinin peşine düşmesine yardım ettim.

Sıradan görünüşlü, görece erkeksi, ne özellikle kadın kılığında ne de külhan (en azından iş yaşamında), ve büyük bir restoran sahibi gey bir adam tanıyordum. Hatta bu restoranın Cape Town'un "pembe haritasında" olduğunu biliyordum. Franco'ya bir yerde haritayı gördüğümü, restoran sahibinin gey olduğunu duyduğumu söyledim, ve sahibiyile hiç temasa geçmeden, Franco'ya orada iş bulmayı denemesini önerdim. O restorana daha önce gittiğimi ve beğendiğimi de söyledim.

Franco restorana başvurdu ve kısa bir eğitim döneminden sonra işe alındı. Görüşmelerden birinde restoranın sahibiyile tanıştı ve onu bir "kız" arkadaşıyla sık sık gittiği plajda görmeye başladı. Gey olduğunu (anlattığım için) bildiği, bu kadar başarılı ve oldukça sıradan görünümlü bir adamla selamlaşabilmek onu iyi hissettirdi. Daha önce gey bir adamla tanışmamış olan Franco için bu oldukça şaşırtıcıydı: Davranışı ve görünümü ne kadın kılığında ve efemine, ne de külhan ve saldırgandı, başarılıydı ve out'tu (kendi cinsel kimliğini beyan etmeyi yani alenîleşmeyi gerçekleştirmişti). Abramowitz'in terimleriyle (2002, s.1), "kültürel bağnazlığın engebeli arazisinde sağlam ve üretken kendiliğiyle yol almış" bir adamdı.

Bu sıralarda Franco konuşurken yüzüme bakmağa başladı. Derslerin başlamasını ve yeni sınıf arkadaşlarıyla tanışmayı dört gözle bekliyordu. Onların çoğunun da

gey olacağından emindi. İki “yaşlı” lezbiyen aracılığıyla (daha sonra benden yirmi yaş küçük oldukları ortaya çıktı) Dave’le tanıştı. Dave Franco’ya benim sağlayamayacağım bir tür kendiliknesnesi yaşantısı sağladı. Dave gey, otuz küsur yaşında, boşanmış biriydi ve bir kızı vardı. Başarılı bir meslek sahibi, ve özel ve mesleki yaşamında tam olarak “out”tu. Geleneksel erkek görünümünde ve görünüşte bir başka sağlam ve üretken kendilik. Eğlenmek için araba tamir ediyor ve gece kulüplerinde ayak uçlarında üstsüz olarak dans ediyordu. Franco onu sevdi. Franco’nun ailesi de onu sevdi. Franco onunla derin konuları paylaşmaya başladı ve ikisi her gece lokantalara, gece kulüplerine, sinemaya gitmeye başladılar. Franco kendini harika hissetti. Dave’in evinde lezbiyen çiftle tanıştı. Ailesi de oradaydı. Franco, Kohut tarafından ileri sürüldüğü üzere (Abramowitz’te, 2001, s.3) gelişimsel olarak çok aslî önemi olan akran ikizliği ve aile tarafından aynalanma yaşantılarına sahip olmaya başladı.

Franco dışarıda ondan hoşlanan başkaları olduğunu ve herşeye rağmen empatik yankılanmanın bu dünyada var olduğunu keşfetti. Bu Kohut’a göre (Gehrie’de, 2002, s.6) erişkinlik yaşamındaki güvenlik duygusunun temel ögesidir.

Ayrıca Kohut’a göre (Abramowitz’de, 2001, s.2) “bir erişkin, olgun bir biçimde seçilmiş kendiliknesnesinin kendiliği sürdürücü etkilerini yaşantıladığında, bu yaşamın daha önceki tüm evrelerinin kendilik nesnesi yaşantıları bilinçdışı olarak yansıtılır”. İnanıyorum ki Franco’yla olanlar da buydu. Ve bu anlamda terapi belki geleneksel değildi ama dönüştürücüydü ve bazılarının öne sürmeye kalkışacağı gibi, kesinlikle yönlendirici ve eğitici değildi.

Şu ana kadar terapide olanlar nedeniyle, Franco git gide kendini dünya üzerinde daha güvenli hissediyordu. Bu, sadece altı ay sonra terminasyonun gündeme gelmesine yol açtı. Terapide Franco’yla daha yapılabilecek birçok şeyin olduğunu farkındaydım -ki bu her zaman her terapi için geçerlidir-, yine de yukarıda bahsedilmiş nedenlerden ötürü şimdi terapiyi sonlandırmak uygun

görünüyordu. Özetle bu terapi, iyi nesne olmaya yönelik bir terapi değildi, Franco'nun gerilim ve çatışmalarını azaltmak üzere yönlendirildiği bir terapi de değildi. Gelişimsel olarak uygun ve dönüştürücü bir terapiydi. Franco'nun empatik yankılanmayı ve diğer kültürel kurumları keşfi ve buralardan alacağı kolektif kendiliknesnesi desteği, bu kritik gelişim döneminde can alıcı öneme sahipti. Bu Franco'ya, tam kolektif kendiliknesnesi desteğinden koptuğu, ciddi biçimde depresyonda olduğu ve intihar riski varken, canlandırıcı bir onaylanma ve beğenilme yaşantısı sağladı (Abramowitz, 2001, s.5). Son olarak, Kohut'a göre (Gehrie'de, 2002, s.17):

“psikanalitik iyileşmenin özü, hastanın yeni edindiği, hem aynalayıcı hem de ülküleştirebilir uygun kendiliknesnelerini arayıp bulma ve onlarla özdeşim yapabilme becerisine dayanır: Bu kendilik nesnelere hastanın gerçekçi ortamındadır ve bu çevre tarafından desteklenerek sürdürülürler.”

Franco'nun bunu yapmayı öğrendiğine inanıyorum. Çevresinde kültürel ve ilişkisel kendiliknesnesi desteği buldu ve bunun sonucu olarak kendisiyle kendiliknesnelere arasındaki ilişki anlamlı ölçüde değişti. Franco'nun kendiliği daha bütünleşmiş hale geldi ve bu artmış bütünleşme kendi ayakta kalmasını sağlamak için kendiliknesnelerini kullanabilme becerisini artırdı, kendi içinde uygun kendiliknesnelere seçme özgürlüğünü kolaylaştırmağa yardım etti. Alenîleşmek ve farklılığıyla “oynamak” için uygun ve rahat bir yol buldu. Farklılığı, daha önce sandığı gibi “kendisine neşeyle karşılık veren... kendisi için var olan... ülküleştirmiş olduğu gücün ve dinginliğin kaynağı olan... sessizce var olup esasında kendisini seven... ve her halukarda iç yaşantısını kavrayabilen” insanî çevresinin belli temsillerini kaybetmesine değil, bulmasına yaramıştı. (Kohut in Abramowitz, 2001, p. 3). Bu noktada, gelecekte ihtiyaç hissedecek olursa terapiye dönebilecek olduğu konusunda fikir birliğine vardık.

Bu vaka materyalini makale için düzenlemeye başladıktan hemen sonra, bilinçli olarak, Franco'nun alenîleşme sürecinin benim 26 yıl önceki alenîleşmeme ve terapide bunun ortaya çıkışının yaptığı etkilere çok benzediğini farkettim.

Bu durum, terapistlerin, başvuru nedeni olan sorunları ya da yaşantılarının organizasyonu kendilerinde duygusal bir yankı bulmayan kişilerle, ya da hastanın getirdiği bağlamsal sorunların karmaşıklığını anlamalarına yarayacak kuramsal araçları olmaksızın yaptıkları çalışmalarla ilgili sorular ortaya çıkarmaktadır.

Bu makale bir gey terapist olarak bana odaklanıyor. Ancak ben sosyal/kültürel çevrenin önemini, terapötik diyadın ötesinde hayatî bir bağlam olarak ön plana aldım. Sosyal/kültürel çevre sadece terapi sürecini biçimlendirmekle kalmaz, hem danışanlarımızdaki hem de kendimizdeki genel farklılık ve ötekilik sorununu dile getirir. Hepimiz olmasa da çoğumuz değişik söylemler aralığında yaşıyoruz. Bunların hepsiyle tam olarak içimiz rahat değilse de (Sucharov, kişisel iletişim), bu muhtemelen Kohut'un yapmamız gerektiğini söylediğine imkan veriyor; başkasının yerine yapılan iç gözlem ve bu yolla gerçekten “empatik” olma, ve terapide uygun olanı yapma. Ancak bunu yapmak için bizim belirli farklılıklarımızı veya marjinal durumumuzun etkilerini yankılayacak kendiliknesnesi desteğine ihtiyacımız olduğuna inanıyorum. Bu makalenin yazılmasını uyaran da budur; saptadığım göze çarpan boşluğu doldurmak istedim. Terapistler olarak biz Franco'nun bu bağlamda ve yaşamının gelişimsel döneminde ihtiyaç duyduğu şeylerin çoğuna kendi kültürel mesleki kurumlarımızda ihtiyaç duyarız. Bizler bizim bağlamlarımızda, onaylayıcı kendiliknesnesi yaşantılarına ihtiyaç duyarız. Bu yaşantılar profesyonel arkadaşlarımızla karşılıklı yaşam için gerekli etkileşimlerimize, alışverişlerimize eşlik eder (Abramowitz, 2001). Umarım, bu makale

başkalarının da alenîleşmesini ve gerek kuram oluştururken gerek terapi yaparken, farklılıkları ve çeşitlilikleriyle oynamalarını teşvik eder.

Kaynaklar

- Abramowitz, S. (2001) *Adult Homosexual Development and the Self*. Paper presented in workshop entitled “The Self and Orientation: The Next Step” at The 24th Annual International Conference on the Psychology of the Self, San Francisco.
- Blechner, M.J. (1996) Psychoanalysis In and Out of the Closet. In: *The Therapist as a Person*, ed. B. Gerson, Hillsdale, NJ: The Analytic Press, pp. 223-239
- Brandchaft, B. (1995) Resistance and Defence: An Intersubjective View. In: *Progress in Self Psychology, Vol. 1*, ed. A. Goldberg, Hillsdale, NJ: The Analytic Press, pp. 88-96
- Brandchaft, B. (2001) Obsessional Disorders: A Developmental Systems Perspective. *Psychoanalytic Inquiry*, **21(2)**, 253-288
- Clark, D. (1987) *Loving Someone Gay*. Berkeley, California: Celestialarts
- Gehrie, M.J. (2002), Heinz Kohut Memorial Lecture: Reflective Relativism and Kohut’s Self Psychology. In: *Postmodern Self Psychology Progress in Self Psychology, Vol. 18*, ed. A. Goldberg, Hillsdale, NJ: The Analytic Press, pp. 15-30.
- Hollway, W. (1984). *Gender difference and the production of subjectivity*. In: *Changing the Subject*. Eds. Henriques, J., Hollway, W., Urwin, C., Venn, C. & Walkerdine, V., London: Methuen.
- Kohut, H. (1959). Introspection, Empathy and Psychoanalysis. *J. Amer. Psychoanal. Assn.* 7, 459-483
- Kottler, A.E. and Swartz, S. (1995) Talking about wolf-whistles: negotiating gender positions in conversation. *South African Journal of Psychology*, **25(3)**, 184-190

